

درس پائی از

علوم قرآن

تألیف:

آیت الله سید عبدالجواد علم الهدی

علم الهدی، جواد. ۱۳۱۰ -
 درس‌هایی از علوم قرآن / تألیف عبدالجواد علم الهدی / تحقیق مؤسسه آل الرسول لاحیاء التراث.
 قم: رسول اعظم (ص)، ۱۳۸۷.
 ۳۹۲ ص. ۴۷۰۰ تومان
 فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا:
 کتابنامه / قرآن / تحقیق
 مؤسسه آل الرسول (ص) الاحیاء التراث.
 رده بندی کنگره: ۱۳۸۷ د ۴ ۶۷۶/۲/۶۵ BP
 رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵
 ISBN: 978-600-96940-0-8
 کتابشناسی ملی: ۱۲۲۷۴۵۳

درس‌هایی از علوم قرآن

تألیف: آیت الله سید عبدالجواد علم الهدی
 ناشر: رسول اعظم ﷺ
 تحقیق: مؤسسه آل الرسول ﷺ لاحیاء التراث
 ویراستار: سید رضی علم الهدی
 چاپ و ثبوت چاپ: اول / ۱۳۸۷
 تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه
 قیمت: ۴۷۰۰ تومان
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۰۶۹۴-۰-۸

حق چاپ برای مؤسسه محفوظ است

مرکز پخش: قم، خیابان صفائیه، کوچه آمار، پلاک ۲۷، انتشارات رسول اعظم ﷺ
 تلفن: ۷۷۴۲۵۶۶ - فکس: ۷۷۴۲۸۶۶

فهرست مطالب

سخنی کوتاه.....	۹
مقدمه مؤلف.....	۱۱
فصل اول: کیفیت نزول قرآن.....	۱۷
نزول وحی بر انبیاء علیهم السلام.....	۲۱
نزول وحی بر پیامبر ﷺ.....	۲۳
نزول قرآن، یکباره یا تدریجی.....	۲۵
دلایلی از آیات بر نزول تدریجی.....	۲۸
نام‌های مقدس قرآن مجید.....	۳۲
فصل دوم: تلاوت قرآن در زمان پیامبر ﷺ.....	۳۵
فصل سوم: پیدایش خط در حجاز و عراق.....	۴۱
فصل چهارم: وسایل نگارش، رسم الخط و اعراب‌گذاری.....	۴۹
رسم الخط و ادبیات.....	۵۲
واضع علم نحو، علی بن ابی طالب علیهما السلام.....	۵۴
فصل پنجم: نویسندگان قرآن در زمان رسول خدا ﷺ.....	۵۷
فصل ششم: لغت‌شناسی قرآن و اختلاف نظر.....	۶۵
فصل هفتم: ترتیب سوره‌های قرآن.....	۷۳
فصل هشتم: ترتیب سوره‌های قرآن به صورت کنونی.....	۸۳
ترتیب سوره‌ها و تعداد آیات.....	۹۰
فصل نهم: فواتح السور حروف مقطعه قرآن.....	۹۹
اختلاف نظر در مفهوم حروف مقطعه.....	۱۰۲
حروف مقطعه و علم اعداد.....	۱۰۳
مفسران عامه و حروف مقطعه قرآن.....	۱۰۴
روایات ائمه علیهم السلام و حروف مقطعه.....	۱۰۵
فصل دهم: جمع‌آوری قرآن در عهد خلفا.....	۱۰۹
مصحف امیرالمؤمنین علی علیهما السلام.....	۱۱۲
مصحف ابی بن کعب، کاتب وحی.....	۱۱۶
احادیث عامه و جمع‌آوری قرآن.....	۱۱۸
تحلیل روایات گذشته.....	۱۲۲
عثمان و تکثیر نسخه‌های قرآن.....	۱۲۵

فقدان مصحف امیرالمؤمنین (علیه السلام) در	نسخ و آیات قبله ۱۹۸
جامعه مسلمین ۱۲۸	نسخ و آیات نجوی ۱۹۹
فصل یازدهم: تحریف قرآن ۱۳۳	حکم نسخ و اختلاف آیات ۲۰۲
تحریف و معانی احتمالی ۱۳۸	نسخ و احادیث ائمه (علیهم السلام) ۲۰۳
فتوای اهل سنت در «بسم الله...» ۱۴۶	نظر علامه طباطبائی (رحمته الله علیه) ۲۰۷
دلایل قرآن بر عدم تحریف ۱۵۰	فصل پانزدهم: محکم و متشابه در قرآن ۲۰۹
دلایل عدم تحریف در احادیث ۱۵۳	محکم و متشابه در لغت ۲۱۲
احتمال تحریف در احادیث ۱۵۶	آیات محکم در قرآن ۲۱۴
فصل دوازدهم: قُرْآن سَبْعَه و تواتر قراءات ۱۶۳	اول: آیات تعاون ۲۱۴
تواتر قراءات ۱۶۷	دوم: آیات سیاسی ۲۱۵
قُرْآن عشره و ادعای تواتر ۱۶۹	سوم: آیات توحید ۲۱۶
فصل سیزدهم: حدیث نبوی و اختلاف ۱۷۱	چهارم: آیات احکام ۲۱۸
متن حدیث نبوی (صلی الله علیه و آله) ۱۷۴	متشابهات و اقسام آن ۲۲۱
تحلیل احادیث نبوی (صلی الله علیه و آله) ۱۷۷	اقسام تشابه در قرآن ۲۲۲
الف) تفسیر «سبعة أحرف» ۱۷۹	متشابهات قرآن در احادیث ۲۲۸
ب) تفسیر «سَبْعَةُ أَحْوَف» ۱۸۱	تحلیل مفاد احادیث ۲۳۱
ج) تفسیر «سَبْعَةُ أَحْوَف» ۱۸۳	حدیث اول: ۲۳۱
فصل چهاردهم: شناخت ناسخ و منسوخ در ۱۸۷	حدیث دوم: ۲۳۴
معنای لغوی نسخ ۱۸۹	حدیث سوم: ۲۳۵
معنای نسخ و اصطلاح قرآن ۱۹۰	حدیث چهارم: ۲۳۶
اقسام نسخ در قرآن ۱۹۳	حدیث پنجم: ۲۳۷
نظر علمای اهل تسنن درباره نسخ ۱۹۳	فصل شانزدهم: اعجاز در قرآن ۲۴۱
نظر علمای شیعه درباره نسخ ۱۹۷	عجز از آوردن آیاتی مشابه قرآن ۲۴۵
	آیا قرآن تنها معجزه بیانی است؟ ۲۴۷

اثبات اعجاز قرآن از ابعاد مختلف .. ۲۴۹	فصل نوزدهم: اسباب نزول قرآن ۳۰۹
اول: شرایط اعجاز در قرآن. ۲۴۹	چند نکته و یک اشکال ۳۱۵
دوم: اعجاز در بلاغت قرآن ۲۵۰	اقسام اسباب نزول ۳۲۰
بلاغت قرآن از پیامبر ﷺ است؟ . ۲۵۱	
سوم: اعجاز در تشریع احکام و نظام عادلانه ۲۵۳	فصل بیستم: علم تفسیر و تأویل ۳۲۵
چهارم: اعجاز قرآن در بیان اسرار جهان آفرینش ۲۵۵	تفسیر در اصطلاح ۳۲۸
پنجم: اعجاز قرآن در معرفی اسماء و صفات آفریدگار جهان ... ۲۵۷	معنای اصطلاحی تأویل ۳۳۲
ششم: اعجاز قرآن در تاریخ ۲۶۰	تفسیر مجاز و تفسیر ممنوع ۳۳۷
هفتم: اعجاز قرآن و اخلاق انسان ۲۶۴	تأویل قرآن و احادیث ائمه علیهم السلام ۳۴۸
هشتم: اعجاز قرآن و مراتب نفس انسان ۲۷۰	خاتمه کتاب ۳۶۱
فصل مقدمه: غرایب قرآن ۲۷۵	منابع و مأخذ ۳۶۷
کلمات غریب در اعراب قرآن ۲۷۸	«فهرست آیات» ۳۷۵
کلمات غریب قرآن در مفردات ۲۸۳	«فهرست روایات» ۳۸۰
فصل هجدهم: وجوه القرآن ۲۹۹	«فهرست اعلام» ۳۸۴
الف) ریشه الّهْدی ۳۰۲	
ب) بروج ۳۰۵	
ج) بعل ۳۰۵	
د) حُسیان ۳۰۶	
ه) زور ۳۰۶	

قَالَ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ :

كِتَابُ اللَّهِ بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ نَاطِقٌ لَا يَغِيأُ لِسَانُهُ، وَبَيِّنٌ لَا تُهْدَمُ
أَرْكَائُهُ، وَعِزٌّ لَا تُهْزَمُ أَعْوَانُهُ.

حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: کتاب خدا که میان شما -
امت اسلامی - است، گوینده‌ای است که لکنت زبان ندارد؛
خانه‌ای است که پایه‌های آن ویران نمی‌شود، و عزیزی
است که یاوران او شکست نمی‌خورند.

سخنی کوتاه

قرآن کریم کتاب جاویدان رحمت الهی است. کتابی است سراسر برکت و رحمت و دستور کامل هدایت بشر. خداوند متعال این گنجینه عظیم رحمانی را بر قلب پر نور نبی مکرم و رسول اعظم محمد مصطفی ﷺ نازل نمود تا به آن دفینه‌های عقول را بارور ساخته و خرد خردورزان را به تأمل و تعمق در اسرار عالم ملک و ملکوت وادارد؛ آنچه تا امروز اندیشه ژرف کاوان دریای علوم و معارف را به خود مشغول داشته، که این دریایی است که پایانش نباشد...

بهره‌گیری از این زخارف بی‌مانند الهی مستلزم آگاهی از علوم مختلفی است تا محقق بتواند در حد ظرف خویش از این اقیانوس بی‌انتها بهره ببرد. قرآن خود جایگاه این علوم را مشخص نموده و مخاطبان خود را در ایصال به معارف ناب

قرآن رهنمون شده است.

به مصداق ﴿فاسئلوا اهل الذکر ان کتّم لاتعلمون﴾ قرآن کریم خاندان وحی و منتجبین از آل الرسول ﷺ را پرچم داران اسرار و علوم قرآن معرفی می‌نماید. در طول تاریخ، فقها و مفسران و اندیشمندان شیعی کوشیده‌اند تا براساس آموزه‌های ائمه اطهار ﷺ به حوزه علوم قرآنی و تفسیر قدم نهد و از آنجا که تفاسیر اهل سنت نیز به تعداد محدودی از صحابه و تابعین در صدر اسلام منتهی می‌شود، و همه آنان نیز از شاگردان ابن عباس‌اند و او شاگرد امیرالمؤمنین در تفسیر قرآن بوده، باید گفت: کل تفاسیر از همه فرق و مذاهب اسلامی برگرفته از دریای خروشان علوم امام الموحّدین امیرالمؤمنین علی بن ابی‌طالب ﷺ می‌باشد.

کتاب حاضر برگرفته از سلسله درس‌های حضرت آیت الله علم الهدی (مدظله العالی) در بیست فصل و با سبکی روان و قابل استفاده عموم تدوین یافته که گامی در جهت اعتلا و آگاهی هرچه بیشتر از معارف ناب قرآن و اهل بیت عصمت ﷺ می‌باشد.

در پایان از زحمات فراوان فاضل ارجمند جناب آقای سید رضی علم الهدی که همت بسیار در پیگیری و تنظیم کتاب برای نشر نموده و جناب مستطاب آقای سید مهدی حسینی گلپایگانی و برخی دوستان که در ویرایش و مقابله همکاری لازم را نمودند تقدیر و تشکر می‌نماییم.

امید است این تلاش اندک مقبول درگاه احدیت واقع گردد.

مؤسسه علمی تحقیقاتی آل الرسول ﷺ لاحیاء التراث